

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, metodologik, innovatsion fan va ta'limga oid ilmiy jurnal

№2-3/2023

Litsenziya raqami: №095310

MAKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 168 sahifa, 26-dekabr, 2023-yil.

TAHRIR HAY'ATI:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich	tarix fanlari doktori, professor	Bosh muharrir
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna	pedagogika fanlari doktori(DSc), professor	Bosh muharrir o'rinbosari
Hamdamova Maxzuna Tursunovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	Bosh muharrir o'rinbosari
Jamoldinova Odinaxon Rasulovna	pedagogika fanlari doktori, professor	A'zo
Djamilova Nargiza Nuriddinovna	pedagogika fanlari doktori (DSc), professor	A'zo
Babayeva Dono Razzakovna	pedagogika fanlari nomzodi, professor	A'zo
Sadikova Shoista Akbarovna	pedagogika fanlari nomzodi, professor	A'zo
Jumanova Fotima Uralovna	pedagogika fanlari nomzodi, dotsent	A'zo
Shirbacheyeva Gulchexra Shakirovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Mirzayeva Farog'at Odiljonovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Bafayev Muxiddin Muxammadovich	psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Ne'matov Shuhrat Ergashovich	pedagogika fanlari nomzodi	A'zo
Ochilov Sevin Rajaboyevich	Qashqadaryo viloyat Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi Pedagoglarning bilimi hamda ko'nikmalarini baholash sho'basi metodisti	A'zo
Yuldasheva Dilnoza Bekmuradovna	Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Nurkeldiyeva Dilbar Axmedovna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	A'zo
Radjabova Zuxra Tirkashevna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo
Gaynazarova Gulbahor Abdullayevna	pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	A'zo

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti,
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

MUNDARIJA

Kelajak – biz tayyorlagan tarbiyachilarlar qo'lida (tarbiya tamoyillari)	5
Hamdamova Mahzuna Tursunovna	
Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion texnologiyalarni qo'llash usullari.....	9
Xudoyberdiyeva Zumrat Xudayberdiyevna	
Исследовательская деятельность дошкольников и проведение опытов	13
Садикова Д. Х., Будаева О. Р.	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarni aqliy, axloqiy, estetik rivojlanishida qo'g'irchoq teatrini tashkil etishning ahamiyati.....	16
Nurmatova Iroda Toxtasinovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ertaklarning ahamiyati	19
Choriyeva Durdona Anvarovna, Ahmadova Sabohat Olimjon qizi	
Организация STEAM – лаборатории в дошкольных образовательных организациях.....	23
Намазбаева Лола Закировна, Латипова Луиза Салохидиновна	
Bo'lajak tarbiyachilarni tadqiqotchilik faoliyatiga tayyorlash metodikasining mazmuni.....	27
Namazbayeva Lola Zakirovna, Shermaxmatova Saodat Shovkat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish	33
Sharofiddinova Madinabonu	
Kredit-modul tizimida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish mexanizmini takomillashtirish	36
Mamatkulova Kimyoxon Abduljalilovna, Qodirova Nazokat Husniddin qizi	
Modern and High-Quality Methods in Schools.....	40
Niyazmetova Zukhrajon Sobirovna	
Особенности психолого-педагогической подготовки профессиональных спортсменов (каратеистов) ...	44
Дурдона Туракулова	
Теоретические аспекты формирования социальной адаптации подростков из неполных семей	48
Умарова Малика Хисабидиновна, Туймуродова Зухра Рустамовна	
Talaba qizlarning ijtimoiy faolligini oshirishda ta'lim texnologiyalardan foydalanish.....	52
Sotiboldiyeva Shaxrizoda Shuxratbek qizi	
Jadidchilik harakatining vujudga kelishi	55
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna	
Ta'lim sifatini oshirishga oid ayrim mulohazalar.....	59
Voxidova Norposhaxon Xabibullayevna, Obidxonova Robiya Abdushukur qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda ijodkorlik faoliyatini shakllantirish va rivojlantirish yo'llari.....	62
Adizova Gulzoda Mehridinovna, Yaxshilikova Hilola Ulig'bek qizi	
The Psychological Role of the Scientific Heritage Left by our Ancestors in the Formation of Moral and Educational Consciousness of the Youth	65
Ruziboyev Temur Bakhodirovich, Teshayev Sobit Sadikovich	
Boshlang'ich maktablarda o'quvchi va o'qituvchi munosabatlarida ikki tomonlama yondashuv	67
Xayitova Zilola Maxmudjonovna	
Hayot sifatini oshirish – davr talabi.....	70
Abdullayeva Ranajon Matyoqubovna	
Klasterli yondoshuv asosida maktabgacha ta'lim va pedagogika kollejlari integratsiyasini rivojlantirish	73
Rizayeva Gulnora Botirovna	
О специфике изучения проблемы адаптации студентов в высшем учебном заведении	80
Тиллашайхова Хосият Азаматовна	
Kasbiy kompetentlikning bugungi kun pedagogi imijida ahamiyati	84
Jo'rayeva Sohibjamol Norqobilovna	

O'smirlik davrida axloqiy o'zini o'zi anglashning xususiyatlari.....	87
Mamanazarov Uchqun Burxon o'g'li	
Экспериментальное изучение проявления невербального агрессивного поведения в системе “Руководитель - Подчиненный”.....	90
Назирова Лола Васижановна	
Shaxs o'zini o'zi baholashining salbiy va ijobiy jihatlari	94
Raxmonova Nigina Aminjonovna	
Ijtimoiy moslashuv va pedagogik tafakkurning rivojlanishida sifat jihatdan yangi bosqich	97
Ravshanova Nargiza Norboyevna, Avezberdiyeva N., Ne'matullayeva O., Abdullayeva N., Abduraxmonova S.	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pape-mash'e (G'ijimlangan qog'oz) usulida o'yinchoqlar va buyumlar yasash	100
Yaqubova Muhabbat Dilshodbekovna	
Tarbiyachi-pedagogning kompetentlik transformatsiyasi	105
Rasulxo'jayeva M. A., Urinova Z. O'.	
Uyushmagan yoshlarning huquqiy-psixologik muammolari	110
Kudratova Lola Ravshanovna	
Копинг-поведение студентов: стратегии преодоления стресса в образовательной среде	113
Аскарова Гулрух Оринбосаровна	
Ривожланish markazlarida 6-7 yoshli bolalarni mustaqil faoliyatini tashkil etish.....	117
Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna, Amirova Munisa Yusuf qizi	
Проявление религиозной тематики в произведениях современных писателей Востока: Ф. Светлова “Отверзи мне двери” и Улугбека Хамдама “Бунт и смирение”	122
Чернова Татьяна Алексеевна	
Role of Innovation in Economic Development.....	125
Turdiyeva Nilufar Anvarovna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishda kitob va kitobxonlikning o'rni	128
Xasanova Nilufar Botirboyevna	
Ijtimoiy hamkorlik asosida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish	133
Artikbayeva Aziza Abrorovna	
O'smirlar agressiyasining shaxslilik determinantlari	136
To'laganova Ziyoda	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatishda nutq o'stirish metodikasidan foydalanish, metodik tavsiyalar berishni takomillashtirish	141
Musulmonova Shaxnoza To'liqinova	
Zahiriddin Muhammad Bobur haqida ertak	144
Rizayeva Xusniya Ubayevna	
Mehrjon bayrami.....	148
Uralova Momogul Karimberdinovna	
Bo'lajak tarbiyachilarni ta'lim-tarbiyaviy jarayonlarga kasbiy tayyorlash.....	151
Sadikova Shoista Akbarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning bilingual rivojlanish.....	154
Sadikova Shoista Akbarovna, Tadjiyeva Muhabbat Xaydarovna, Nasreddinova Husnorabonu Jamoliddin qizi	
Влияние игровой деятельности в процесс изучения английского языка в доо.....	157
Эргашева Камола Алишеровна	
Modeling Methods in the Process of Forming Mathematical and Logical Concepts in Preschool Children	161
Gaukhar Djanpeisova Erkinona, Mamatqulova Nilufar	

SHAXS O'ZINI O'ZI BAHOLASHINING SALBIY VA IJOBIY JIHATLARI

Raxmonova Nigina Aminjonovna

Toshkent davlat pedagogika universiteti

Umumiy psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Shaxs azaldan jamiyatning asosiy bo'ginnini tashkil etib kelgan. Zamonlar osha shakllanib borishi asosida, uning o'zini-o'zi baholashi shaxs kamolotining muhim ko'rsatkichi ekanligining tasdig'ini topdi. Odamning o'ziga-o'zi qanday munosabatda bo'lishi unga atrofdagilarning qanday munosabatda bo'lishiga ham bog'liqdir. O'zini-o'zi baholash shaxsning hal qiluvchi xususiyati, uning o'zagidir. O'zini-o'zi baholash jamoadagi faoliyati, mavqeini, uning boshqa a'zolariga o'zining munosabatini baholashni o'z ichiga oladi. Shuning uchun davrimiz shaxsining psixologik sifatlarini tadqiq etish muammolariga sifat o'zgarishlarini hisobga olgan holda yondashish lozim.

Kalit so'zlar: shaxs, psixologiya, o'zini-o'zi baholash, potensial, perfektsionizm, nevrotik ayb, guruh.

Abstract: Man has been the main link of society since time immemorial. Based on the development of time, it was confirmed that his self-esteem is an important indicator of human maturity. How a person treats himself depends on how others treat him. Self-esteem is a decisive feature of a person, his core. Self-assessment includes an assessment of the team's activities, position and attitude towards other members. Therefore, the problems of studying the psychological qualities of the personality of our time must be approached taking into account qualitative changes.

Key words: personality, psychology, self-esteem, potential, perfectionism, neurotic guilt, group.

Аннотация: Человек с незапамятных времён является основным звеном общества. На основе развития времени было подтверждено, что его самооценка является важным показателем зрелости человека. То, как человек относится к себе, зависит от того, как к нему относятся окружающие. Самооценка – решающая черта человека, его стержень. Самооценка включает в себя оценку деятельности коллектива, его позиции и отношения к другим членам. Поэтому к проблемам исследования психологических качеств личности современности необходимо подходить с учетом качественных изменений.

Ключевые слова: личность, психология, самооценка, потенциал, перфекционизм, невротическая вина, группа.

KIRISH

Hayot davomida har bir kishi muntazam ravishda atrofidagi odamlar orqali o'zining shaxsiyatini baholaydi. Shaxsning o'zini-o'zi baholashi shaxs kamolotining muhim ko'rsatkichidir. Odamning o'ziga-o'zi qanday munosabatda bo'lishi unga atrofdagilarning qanday munosabatda bo'lishiga bog'liqdir. O'zini-o'zi baholash shaxsning hal qiluvchi xususiyati, uning o'zagidir. O'zini-o'zi baholash jamoadagi faoliyati, mavqeini, uning boshqa a'zolariga o'zining munosabatini baholashni o'z ichiga oladi. Shaxsning faolligi, uning jamoa faoliyatida ishtiroki uning o'zini-o'zi tarbiyalashga intilishi, o'zini-o'zi baholash darajasiga bog'liqdir. O'zi haqida keraksiz hech nimaga yaramaydigan subyekt deb o'ylaydigan odam taqdirini yaxshilash uchun istar-istamas kuch-g'ayrat sarflaydi.

Aksincha, o'zlarini yuqori baholaydigan odamlar ko'pincha juda qattiq ishlashga moyildirlar. Ular yaxshi ish-lamaslikni o'zlariga munosib emas deb hisoblaydilar. Munozara tashqi ko'rinishga, so'zlarga va xatti-harakat-larga bog'liq. Bundan tashqari, biz o'zimiz haqimizda fikrga egamiz, shunga ko'ra biz jamiyatda harakat qilamiz. Insonning o'zini anglash darajasi, uning ijobiy va salbiy xislatlari, shaxsiyatini baholash, o'zini o'zi anglashning bir qismidir. O'z-o'zini anglash o'zini-o'zi sevish darajasi bilan uzviy bog'liqdir. Inson o'zini qanchalik yaxshi ko'rsa, shunchalik adekvat va o'zini o'zi hurmat qiladi.

ASOSIY QISM

Insonning o'zini o'zi qadrlashi juda muhim ko'rsatkich bo'lib, insonning hayoti qanday bo'lishiga ta'sir qiladi. O'z kuchiga ishonish muvaffaqiyatga erishishga imkon beradi. Aksincha, xo'rlash, aybdorlik va uyat hissi, asossiz uyatchanlik ichki ehtiyojlarning namoyon bo'lishiga to'sqinlik qiladi va ularni amalga oshiradi. Asosan, o'zini o'zi anglash bolalikning o'zida shakllanadi, ammo bu vaqt o'tishi bilan o'zgarishi mumkin bo'lgan kategoriya bo'lib, uni tuzatish kerak.

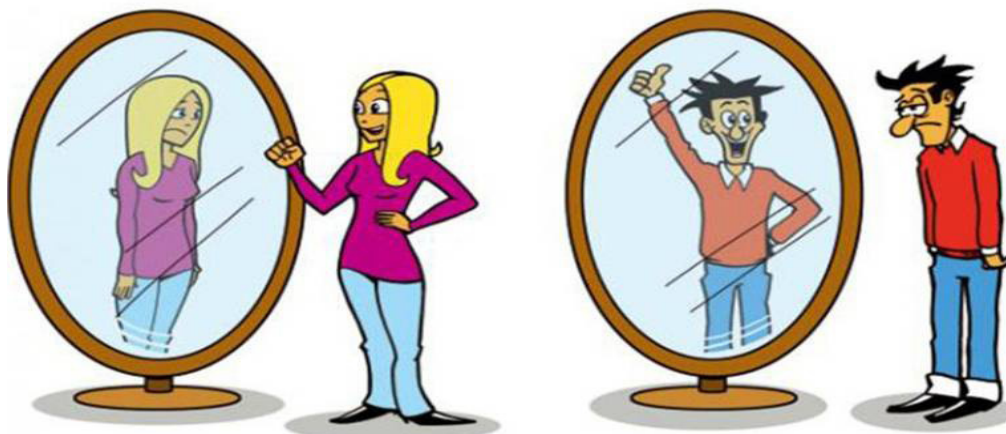
MUHOKAMA VA NATIJALAR

Psixologiyada o'z-o'zini anglashning uch turi ajralib turadi. Tasniflash shaxsning o'zini o'zi anglashi obyektiv ma'lumotlarga mos keladigan darajaga qarab amalga oshiriladi. Inson o'zini qanchalik haqiqiy baholasa, odamlar bilan munosabatlar shunchalik muvaffaqiyatli rivojlanadi va hayotning barcha sohalarida muvaffaqiyat shunchalik yuqori bo'ladi.

O'zini munosib baholash – o'zini idrok qilishning bunday turida odamning bahosi haqiqatga to'g'ri keladi. Inson o'zining kuchli va kuchsiz tomonlarini ongli ravishda biladi, imkoniyatlar va ehtiyojlarni biladi, ichki potensialni aniqlaydi. Bunday odam o'zini tanqid qilishga va xatolar ustida ishlashga qodir. Kamchiliklar bartaraf etilib, kuchli xususiyatlar rivojlantiriladi.

O'ziga bo'lgan ishonchning yetarli emasligi – o'z-o'zini hurmat qilishning buzilganligi odamning o'zi haqidagi fikri obyektiv emasligini anglatadi. Agar inson o'zini o'zi umuman qabul qilmasa yoki o'ziga xos bo'lmagan xususiyatlarga ega ekanligiga ishonsa, radikal o'zini o'zi idrok etishni haddan tashqari tushirish yoki kamsitish mumkin. O'z-o'zini hurmat qilishning yetarli emasligi aloqa va professional muvaffaqiyatga xalaqit beradi.

Aralash o'zini o'zi qadrlash – bunday holda, inson hayotining turli davrlarida o'zini boshqacha tutadi, keyin ko'proq ishonchni namoyon qiladi, keyin zaif va taniqli bo'ladi. Agar biz o'zimizga ba'zi xususiyatlar nuqtayi nazaridan qarasak va boshqa xususiyatlarga nisbatan yetarlicha qaramasak, aralash shakl haqida ham gapirish mumkin. Masalan, biz kasbda ishonch bilan tan olamiz va shaxsiy hayotimizda o'zimizni munosib sherikka loyiq emas deb hisoblaymiz.

O'zini-o'zi baholash shakllanib borgan sayin, ular atrofdagilarning fikridan va xatto faoliyatning aniq natijalaridan tobora mustaqil bo'la boradi. Barqaror o'zini-o'zi baholash shakllanishi bilan u o'zini-o'zi mustahkamlash tamoyiliga ega bo'ladi. Bu o'zini-o'zi yuqori baholashga ham o'zini-o'zi past baholashga ham taalluqlidir. Masalan, ota-ona yoki ulardan birining kamsituvchi munosabati boshqalar ishtirokidagi faoliyat oldida, jumladan, imtihon oldidan qattiq qo'rquvni shakllantirishi mumkin. O'quvchi imtihonni muvaffaqiyatli topshirganida ham, uning o'ziga-o'zi past baho berishini o'zgartirmaydi. Uning boshida quyidagi fikr shakllanadi: "Bu muvaffaqiyatlarning hammasi tasodifiy u qobiliyatsiz o'quvchi ekanligini o'qituvchilar qanchalik kech aniqlasalar, uyat ham shunchalik dahshatli bo'ladi. Bu norozilik tuyg'usi odamni bir umr ta'qib qilishi mumkin.

O'z-o'zini hurmat qilish darajasi insonning o'ziga bo'lgan sevgisiga va boshqa odamlar bilan taqqoslashga bog'liq. O'zini past baholagan odam o'zini hayotda keraksizdek his qiladi, uning hayoti qanday rivojlanayotganidan qoniqmaydi.

Tashqi ko'rinishlarda bu quyidagicha ifodalanadi:

- tez-tez o'zini tanqid qilish;
- doimiy ayb
- boshqa odamlarni rozi qilish istagi;
- noto'g'ri ish qilishdan qo'rqish.

Bundan tashqari, odam yaxshi obyektiv ma'lumotlarga ega, potensial bor, lekin xato qilishdan qo'rqqanligi sababli ular ko'pincha amalga oshirilmaydi. Bu jarayon muvaffaqiyatli munosabatlar o'rnatish va natijalarga erishishga imkon bermaydigan o'zini o'zi baholashning eng istalmagan darajasi hisoblanadi.

O'ziga past baho beradigan odamda quyidagi ko'rinishlar o'z ifodasini topadi:

- oddiy narsa uchun ham odamlardan uzr so'rash;
- nevroitik ayb;
- ularning so'zlari va ishlarining doimiy asossiz ravishda qo'llanilishi;
- o'ziga bo'lgan to'liq ishonchsizlik tufayli tashabbuskorlikning yetishmasligi.

O'zini past baholagan holda, har doim "yolg'on majmuasi" ya'ni yolg'on gapirishga moyilligi mavjud bo'ladi. Agar biror kishi muvaffaqiyatga erishsa, yaxshi ish qilgan bo'lsa, u buni baxtsiz hodisa, deb aytadi va buning u uchun ahamiyati yo'q. Uning nutqi quyidagi iboralar bilan to'ldirilgan: "Bilmayman", "men qila olmayman, muvaffaqiyatga erisha olmayman". Aytgancha, bunaqa odamda perfektsionizm past va past darajadagi o'zini o'zi qadrsizlantirishga moyildir. Bunga misol qilib, ko'pchilik orzu qiladigan ideal tashqi ko'rinishga ega bo'lgan qizlar o'zlarini parhezlar bilan qiynoqqa solib, plastik jarrohlarni pichog'i ostiga tushib, jiddiy patologiyalarga duchor bo'lganliklari kabi misollarni hamma biladi.

Biror kishining normal o'zini o'zi qadrlashi inson uchun katta yutuqdir! Odamlar o'zining yaxshi va yomon tomonlarini yaxshi bilishadi, ularning fazilatlarini va gunohlarini hisobga olishadi, ikkinchisi tuzatishga harakat qilishadi. Erkak o'zini hurmat qiladi va sevadi. Ayol o'zining sevgisini avaylab-asraydi. Tashqi ko'rinishlarda bunday insonlar o'zini o'zi idrok etishi quyidagicha ifodalanadi:

- qaror qabul qilish qobiliyati va ular uchun javobgarlik asosiy burch hisoblanadi;
- fikrni xotirjam ifoda etish;
- tashqi tomondan tanqidni yetarlicha idrok etish;
- haqiqiy taxminlar.

O'zini adekvat baholaydigan odam osongina, xotirjam va uyg'un hayot kechiradi, ko'plab do'stlari bor, muvaffaqiyatli shaxs, shaxsiy hayot uchun barcha imkoniyatlarga ega. Ruhiy va psixosomatik kasalliklarning ehtimoli past. O'zini aybdor his qilishga moyil bo'lmaydi, u xatolarni tushunadi, tuzatadi va davom etadi.

XULOSA

Demak, o'zini-o'zi baholashni shaxs kamolotining aniq ko'rsatkichlari bilan qiyoslash mumkin. Lekin shaxsning guruh tomonidan baholanishi bilan o'quvchining real fazilatlarining mos kelishi darajasini pedagog tomonidan har doim ham tahlil etilmaydi. Bolaning o'zini-o'zi baholashini shakllantirish juda nozik jarayon bo'lib, uni jamoa fikrini esa shaxsning uning fazilatlariga muvofiq ravishda xayrixohlik bilan baholashga qaratilgan bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'oziyev E. Psixologiya. – T.: "O'qituvchi" nashriyot – matbaa ijodiy uyi, 2008.
2. Karimova V. Psixologiya. – Toshkent: "Sharq", 2002.
3. Журакулова Д.З. Психологическое особенности жадности у детей // Вестник интегративной психологии. – Ярославль, 2018. – №19. – С-153-156.
4. Jo'raev A.J. Tarbiyaviy darslarni o'tish. – Toshkent: "O'qituvchi", 1994.
5. Jurakulova D.Z. Psychological health of children as a factor of successful education.//British Journal of Global Ecology and Sustainable Development. 148-151. 2022.
6. Rahmonova N.A. Emotional stresses of the person//Conference, 190-192.

Muharrir: Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 2-3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan №C-5669245
reestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
ilmiy maqola, reklama materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Тел.: 93 718 40 07

**Manzilimiz: Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mayze 19-uy**